
ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

УДК 37.013.43(092)

DOI 10.31654/2663-4902-2020-PP-2-95-101

Bondarenko G. G.

asystent Adiunkt Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej,
Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Stepchenko L. V.

Pracownik Biblioteki Narodowej Ukrainy im. VI Wernadskiego na Ukrainie

Czyżycka M.

studentka I r. mgr Pedagogika opiekuńczowychowawcza z profilaktyką społeczną
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Polska

**CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA WYCHOWANIE WEDŁUG
TEORII WYCHOWANIA ZYGMUNTA MYŚLAKOWSKIEGO**

Artykuł identyfikuje cechy formacji i wypełniania określonych funkcji z punktu widzenia wszechstronnego badania kultury nauczyciela. Zwrócono uwagę na grupę czynników wpływających na kształtowanie się kultury zawodowej nauczycieli w poglądach Zygmunta Myślakowskiego. Ustalono, że w pracach badacza nastąpiła kompleksowa ponowna ocena obszaru edukacji i samokształcenia dziecka. Szczególną uwagę zwraca się na potrzebę zrozumienia dzieciństwa, które jest synchronicznie związane z przestrzenią dorosłych.

Autorzy analizują czynniki, które zdaniem polskiego nauczyciela wpływają na wychowanie młodego pokolenia. Uzasadnia się konieczność twórczego wykorzystania poglądów teoretycznych i cennych pedagogicznie doświadczeń Zygmunta Myślakowskiego, które pozytywnie wpłyną na formy pracy nauczyciela w działalności zawodowej.

Słowa kluczowe: Zygmunt Myślakowski, komunikacja zawodowa, kompetencje komunikacyjne, kultura pedagogiczna nauczyciela, takt pedagogiczny.

Człowiek tworzy kulturę, ale i kultura tworzy człowieka, dlatego potrzebne jest zarazem wychowanie do kultury, jak i przez kulturę. Każda osoba żyje w określonych warunkach kulturowych, które wywierają duży wpływ na jego osobowość. Proces kształtowania osobowości nigdy się nie kończy. Przez całe życie człowiek się doskonali albo ulega destrukcji, wymaga stałego potwierdzania w czynach i postawach swojego światopoglądu. Kultura pełni w jego życiu bardzo ważną funkcję.

Według Encyklopedii PWN kultura "obejmuje to wszystko, co w zachowaniu się i wyposażeniu członków społeczeństw ludzkich stanowi rezultat zbiorowej działalności. Mówi się też o kulturze jako tym, co w zachowaniu się ludzkim jest wyuczone – w odróżnieniu od tego, co biologicznie odziedziczone. W zastosowaniach pierwotnych słowo *cultura* odnosiło się głównie do uprawy roli, dość wcześnie jednak zaczęło być stosowane metaforycznie (np. przez Cyncerona, który pisał również o "kulturze duszy") do innych dziedzin, w których starania ludzkie prowadzą do poprawy stanu wyjściowego. Przez stulecia używany w tym drugim znaczeniu jedynie sporadycznie, termin kultura zyskał pewną popularność w XVIII w., kiedy był odnoszony zwłaszcza do moralnego i umysłowego doskonalenia się człowieka; szeroko, choć jeszcze nie powszechnie, zaczął być stosowany w XIX w., oznaczano nim całokształt tak duchowego, jak i materialnego dorobku społeczeństwa. W tym znaczeniu używano go na ogół zamiennie z terminem cywilizacja, od którego później odróżniano go jako określenie dorobku raczej duchowego niż materialnego. W XX w. upowszechniła się tendencja do ujmowania kultury przede

wszystkim jako zespołu wzorów rozwiązywania problemów charakterystycznego dla danego społeczeństwa, wzorów postępowania" [5]. Rozległość problematyki kultury (zwłaszcza rozumianej globalnie) sprawiła, iż wielokrotnie podejmowano próby jej uszczegółowienia drogą wyodrębniania różnych typów kultury (tradycyjna, ludowa, nowoczesna, masowa itp.), różnych jej sfer, aspektów (np. materialna, duchowa, społeczna) czy takich jej względnie odrębnych dziedzin, jak kultura polityczna, ekonomiczna, prawna, literacka, artystyczna.

Podstawą wartościowania w pedagogice kultury jest humanizm i jego założenia. Wyróżnia się kulturę obiektywną (odnoszącą się do grup społecznych, w których żyjemy) i kulturę subiektywną (odnoszącą się do człowieka, pojawia się koncepcja "kultury w człowieku"). "Pedagogika kultury swoje podstawowe twierdzenia opiera na triadzie kultura – kształcenie – osobowość. Człowiek żyje w określonych warunkach kulturowych, które wywierają duży wpływ na jego osobowość. Pedagogika kultury w oparciu o dobra kultury, poprzez przeżywanie i rozumienie tkwiących w niej wartości kształtuje osobowość jednostek. Potencjały wychowawcze dostrzega przede wszystkim w klasyce, ale nie odrzuca kultury współczesnej, w której również wyróżnia pozytywne wartości" [4].

Bardzo ciekawą postacią, której poświęcony jest cel tych rozważań jest Zygmunt Mysłakowski (1890-1971), polski przedstawiciel pedagogiki kultury, który łączył ze sobą różne aspekty wychowania: biologiczny, społeczny i humanistyczny. Wychodził z założenia, że wychowanie pełni funkcję rekonstrukcyjną, tzn. służy pobudzaniu u jednostki kreatywności i zdolności budowy przez nią nowego systemu aksjologicznego. Za główny przedmiot prowadzonych przez niego badań pedagogicznych należy uznać środowisko wychowanka i główne czynniki kształtowania się jego osobowości.

Zygmunt Mysłakowski "urodził się w 1890 r. w Nowym Mieście. Studiował filozofię oraz nauki przyrodnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim, a także w Wiedniu i Paryżu. W 1926 r. został rektorem Uniwersytetu w Krakowie, zaś w latach 1950 – 1956 pełnił tę funkcję w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Początkowo pozostawał pod wpływem psychologizmu jako kierunku w teorii poznania, jednak pod wpływem własnych doświadczeń oraz sytuacji wewnętrznej w Polsce zwrócił się ku światopoglądowi laickiemu i lewicowemu. Po II wojnie światowej zaczął sympatyzować z obejmującą rządy w Polsce partią komunistyczną" [1].

Jako autor prac pedagogicznych przywiązywał duże znaczenie do roli nauczyciela. Twierdził, że w okresie kształtowania się zamiłowań szkolnych nauczyciel staje się dla ucznia autorytetem. Sens wychowania widział w świecie kultury. Był przeciwnikiem naturalizmu pedagogicznego. Uważał, że proces wychowania musi iść w dwóch kierunkach: po pierwsze – przekazywania kultury, po drugie – wzbudzania i kształtowania zdolności jej rozumienia. Jednostka musi być nie tylko wprowadzona w świat tradycji kulturowej, ale także przygotowania do postawy czynnej, do przekształcania i dalszego rozwijania kultury. Próbował proces wychowania interpretować ze stanowiska socjologicznego. Czysty socjologizm, traktujący osobowość jako bierną, bezkierunkową masę, uważał on za tak samo błędny, jak naturalizm pedagogiczny. Zarówno wychowanie pierwotne, opierające się na instynktach, jak i wychowanie wtórne odwołujące się do doświadczeń społecznych, kształtujące jednostkę za pomocą pojęć, norm i wartości nie umożliwia powstania indywidualnych form życia. Mysłakowski uważał, iż osoba jest wartością społeczną, dlatego za najwyższy cel wychowania stawiał kształtowanie osobowości, jako zorganizowanej, sensownej całości. Kształtowanie osobowości według Autora polega na rozwijaniu związku pomiędzy człowiekiem a pewną strefą dóbr kulturalnych, na wplataniu ponadindywidualnych wartości w system celów życiowych jednostki. Jego zdaniem osobowość powstaje i rozwija się przez uczestniczenie w społeczności duchowej, utożsamianie się z jej ideałami i wierzeniami. Każda jednostka związana jest z innym środowiskiem, sytuacjami, które są przedmiotem jej zainteresowań i działalności. Każdy przynależy do pewnej społeczności duchowej, według której dokonuje selekcji celów i wartości życiowych. Człowiek w zależności od struktury psychicznej nawiązuje kontakt tylko z tymi strefami kultury, które mu odpowiadają (jego psychice).

Według Mysłakowskiego tylko sprawdzona wiedza i nawyki pozwolą dziecku na ukształtowanie prawidłowej osobowości, wolnej od wypaczeń i fałszywych przekonań. Tym celom powinny zostać podporządkowane procesy wychowania i kształcenia, a także grupowa działalność wychowanka.

"Mysłakowski wychodził również z założenia, iż wychowanie jest uzupełnieniem ustroju politycznego. Cele wychowania, treść nauczania oraz organizacja szkolnictwa są bowiem zależne od potrzeb ustroju, a nie od przepisów ogólnie ustalonych przez ekspertów i panującą władzę" [9]. "Wyznaczeniem tych celów i treści powinny zająć się różne siły społeczne (np. wojsko, prasa, teatr). Mysłakowski zauważył również, że na skuteczność procesów wychowawczych wpływają również gospodarka i sytuacja społeczno-polityczna" [8].

Czynniki wpływające na wychowanie. "Mysłakowski wychodzi z założenia, iż człowiek jako istota społeczna i biologiczna podlega różnego rodzaju czynnikom, wśród których wychowanie jest tylko jedną z grup. Do tych czynników zalicza się:

1. Czynniki dziedziczne i wrodzone – geny, cechy charakteru, niesprawność.
2. Rozwój w środowisku, do którego przynależy jednostka – np. środowisko wiejskie, środowisko robotnicze, środowisko inteligenckie, grupa rówieśnicza, szkoła.
3. Chów – rozumiany jako otaczanie dzieci opieką przez rodziców, ochrona przed chorobami, kataklizmami i sytuacjami niebezpiecznymi, zapewnienie im pożywienia.
4. Urabianie – jako mimowolne wchodzenie dziecka w otoczenie społeczne, uczenie się od jego członków pożądanym wzorów postępowania, poznawanie stosunków międzyludzkich, przyswajanie sobie tradycji, obyczajów, zwyczajów i wzorów kulturowych, naśladowanie przez dziecko czynności i zachowań innych osób. Dzięki urabianiu wychowanek staje się jednostką odróżniającą się od innych sposobem zachowania i stylem życia, której charakter jest kształtowany przez doświadczenia.
5. Wychowanie epizodyczne – rozumiane jako podejmowane przez rodziców doraźne posunięcia, którym nie przyświeca idea uczeni dziecka pożądanym wzorów zachowań (np. sytuacja związana z zaspokojeniem potrzeb materialnych). Są to zachowania uznawane przez Mysłakowskiego irracjonalne i przypadkowe, będące spuścizną po poprzednich pokoleniach (np. modelu rodziny patriarchalnej, ustroju feudalnym). Zachowania te nie są powiązane ustalonym wcześniej planem.
6. Wychowanie planowe – jest to inicjowanie działań opartych na wcześniej podjętych rozważaniach oraz ich uporządkowaniu i znalezieniu powiązań między nimi. Chodzi tu o tworzenie przez państwo struktury systemu oświaty i wychowania (szkoły, programy nauczania, kuratoria, ministerstwa), które musi przebiegać równocześnie z rozwojem badań naukowych w obszarze pedagogiki, pozwalających na dostosowanie tej nauki do stale zmieniających się warunków oraz ukierunkowanie jej na czoło wszystkich czynników formujących istotę ludzką.
7. Samokształcenie i samowychowanie – są to procesy przebiegające przez pewien czas równocześnie z procesem wychowania planowego, zaś po zakończeniu przez jednostkę obowiązku szkolnego nadal kształtujące jej charakter. Rozpoczynają się one w momencie inicjowania przez prowadzącego sytuacji dydaktyczno-wychowawczej, w trakcie której wychowanek otworzy się na sugestię wychowawcy i będzie z nim współpracował, tak by przy tym wzbudził swoje zainteresowanie konkretnym zagadnieniem lub czynnością. Rozpoczyna się wtedy proces samokształcenia, w trakcie którego zacznie zakładać np. kolekcje motyli oraz zbierać pomoce dydaktyczne potrzebne mu do pogłębienia wiedzy o danym zjawisku wiedzy" [7]. Z kolei samowychowanie polega na wyznaczaniu sobie wzorów osobowych oraz dążeniu do ich osiągnięcia.

Mysłakowski uważa, że samowychowanie to proces wieloetapowy, mający swoje źródło w rodzinie, z tym że czasem jej rolę zastępują wychowawca-nauczyciel i grupa szkolna. Człowiek zaczyna kształtować się pod wpływem wielu czynników. Na każdym etapie rozwoju uczy się określonych zachowań i ról społecznych. Najpierw są to role i zachowania nie uznawane, które z czasem ustępują miejsca zamierzonym i wynikającym z określonej przyczyny posunięciom.

Potrzeby związane z oczekiwaniami dziecka. "Mysłakowski kładzie również nacisk na potrzeby, które są związane z oczekiwaniami dziecka wobec wychowawcy:

- 1) Potrzeba powodzenia – potrzeba związana z tworzeniem przez wychowawcę sytuacji pozwalających na uaktywnienie się mocnych stron podopiecznego. Chodzi tu o wzbudzenie zainteresowania dziecka przekazywanymi informacjami, w czym istotną rolę odgrywa gruntowne przygotowanie merytoryczne i metodyczne wychowawcy, a także jego zainteresowanie wychowankiem jako żywą istotą. Wychowawca powinien też szanować indywidualność podopiecznego.

2) Potrzeba uznania – za swoje postępy i osiągnięcia dziecko powinno być doceniane przez wychowawcę, a jednocześnie spotykać się z jego życzliwością.

3) Potrzeba zrozumienia – chodzi tu o dogłębne pojmowanie przez wychowawcę intencji dziecka i prawidłową ocenę jego zachowania. Ważne jest, by cechował się przy tym cierpliwością wobec dziecka i był wolny od uprzedzeń" [2].

W opinii Mysłakowskiego zrealizowanie w pełni powyższych potrzeb sprzyja kształtowaniu pozytywnych relacji między podopiecznym a wychowawcą. Dzięki temu dziecko uznaje wychowawcę za autorytet, czuje się akceptowane, a także jest zmotywowane do dalszej pracy nad sobą i dalszej nauki. Uważa on również, że to od nastawienia wychowawcy zależy dalsza przyszłość podopiecznego, a także kierunki dalszego działania. Brak zrozumienia i niechęć wobec pracy z dzieckiem sprawia, iż wszelkie wysiłki zostają zniweczone, zaś dziecko zaczyna się buntować wobec działań wychowawcy, traktować go jako wroga, a także odczuwać osamotnienie i brak poczucia własnej wartości.

Jak twierdzi Z. Mysłakowski, obowiązkiem nauczyciela jest uczenie dziecka podstawowych czynności, takich jak czytanie, pisanie, liczenie, wyrabianie u niego zręczności i dokładności w wykonywaniu codziennych czynności, kształtowanie jego zdolności do samodzielnego myślenia, wyrażanie uczuć oraz praktycznego działania, wzbudzanie kreatywności oraz wrażliwości artystycznej oraz naukowej, wykształcenie nawyków, światopoglądu oraz zaradności, wzbudzanie postaw prospołecznych, a przede wszystkim holistyczne traktowanie wychowanka jako twórczego aktywisty, niekiedy w odniesieniu do większych całości (np. wychowanie zdrowotne, edukacja medialna, wychowanie patriotyczne). W myśl podejścia holistycznego uczeń powinien być postrzegany całościowo – nauczyciel powinien wiedzieć, jakie dziecko posiada zdolności i ograniczenia. Jest to dla niego podstawa do dalszej realizacji planów pracy z dzieckiem. Działania te powinny obejmować wzmocnienie mocnych stron u ucznia, wyrównywanie braków oraz doskonalenie słabiej rozwiniętych umiejętności. Mysłakowski definiuje uczenie się, jako proces nabywania treści nie mający wpływu na osobowość ucznia, lecz mający formę pomocniczą do wykonywania przez niego określonych czynności.

Pedagog podkreśla również znaczenie kompetencji komunikacyjnych w pracy z podopiecznymi. Rozmowa toczona przez wychowawcę (nauczyciela) z podopiecznym stanowi istotny komponent procesu wychowania i kształcenia. Zdaniem Mysłakowskiego rozmowa sprzyja wzajemnemu zbliżeniu się obu stron oraz tworzeniu się między nimi wspólnoty duchowej. W rozmowie musi być jasno sprecyzowany cel, a rozmowa powinna być oparta o następujące reguły:

- wychowawca powinien poruszać tylko te tematy, którymi może wzbudzić zainteresowanie dziecka;
- rozmowa nie powinna polegać na pouczeniu dziecka i prowadzeniu wykładu, lecz pozwalać na szukanie odpowiedzi na postawione pytania;
- wychowawca nie może posługiwać się językiem naukowym, lecz mówić do podopiecznego w sposób dla niego przystępny i zrozumiały;
- w dialogu z wychowankiem kluczowe jest uchwycenie jego intencji, a nie drobne analizowanie jego wypowiedzi;
- wychowawca musi koncentrować się na najważniejszych informacjach i formułować je w sposób klarowny dla dziecka;
- rozmowa nie powinna dotyczyć spraw osobistych dziecka i /lub wychowawcy ani tematów dla niego wstydliwych, nie może też polegać na narzucaniu wychowankowi przez prowadzącego dialog własnego zdania ani traktowaniu przez wychowawcę własnych odpowiedzi za najbardziej prawidłowe;
- wychowawca musi być otwarty na pomysły podopiecznego i umieć go wysłuchać;
- ważne jest zwracanie uwagi na reakcje rozmówcy i dobór słownictwa adekwatnego do sytuacji;
- wiadomości przekazywane w trakcie dialogu nie mogą w jakikolwiek sposób krzywdzić wychowanka czy prowokować go do niewłaściwych zachowań;
- obie strony powinny unikać jednostronnego przedstawienia sytuacji, rozmowa bowiem powinna toczyć się na wielu płaszczyznach jednocześnie;
- jeśli podopieczny lub wychowawca są znużeni rozmową, powinni umieć ją przerwać;

- prowadzący rozmowę powinien unikać stygmatyzowania wychowanka, jak również obrażania jego uczuć;

Rozmowa jest nastawiona na kształtowanie wyobraźni u dziecka, wzbogacanie jego wiedzy, budowanie przez wychowawcę autorytetu u podopiecznego, rozwój umiejętności interpersonalnych u wychowanka oraz budzenie jego ciekawości. Ważne jest, by wychowawca również coś wyniósł z tego dialogu, gdyż pozwala mu to lepiej poznać podopiecznego oraz zwrócić uwagę na jego zainteresowania. Ważne jest też to, że prowadzenie przez wychowanka dyskusji z wychowawcą świadczy o jego dynamicznym rozwoju umysłowym oraz różnicach widocznych w reprezentowanych przez niego i prowadzącego rozmowę postawach wobec określonego problemu. Wychowawca powinien szanować opinię podopiecznego.

Do istotnych zasad prowadzenia dyskusji należy obustronne podtrzymywanie relacji opartych na taktowaniu rozmówców jako równorzędnych partnerów, zaś prowadzony przez nich dialog powinien wzbogacać potencjał intelektualny wychowanka i pozwolić mu na traktowanie prowadzącego rozmowę jako autorytetu, osoby, od której może się czegoś nauczyć. Jest to niezwykle ważna umiejętność, ponieważ uczy szacunku do rozmówcy.

Talent pedagogiczny. Mysłakowski twierdził również, że wychowawca powinien być wyposażony w talent pedagogiczny, tzn. "wrodzoną dyspozycję psychofizyczną pozwalającą mu na wykonywanie pewnych typów działalności bardziej efektywnie, niż gdyby przyszło mu się zajmować czymś innym" [6]. "Mysłakowski wymienia następujące cechy talentu pedagogicznego:

- 1) łatwość w nawiązywaniu kontaktów;
- 2) bogata wyobraźnia, która pozwala na tzw. "wżywanie się w cudze stany psychiczne", "odtworzenie cudzych stanów psychicznych";
- 3) instynkt rodzicielski;
- 4) pobudliwość uczuć, która umożliwia "adaptację uczuć", "współodczuwanie" i "współprzeżywanie";
- 5) zdolność do wyrażania uczuć;
- 6) ekstrawersja czyli nastawienie na zewnątrz" [3].

Mysłakowski uważał, że grupa powinna być organizowana w oparciu o wartości społeczne oraz wzajemny szacunek pomiędzy jej członkami. Każdy członek zespołu powinien poświęcić się dla innych po to, by zrealizować łączące zespół zamierzenia. Jego zdaniem przynależność do wspólnoty najlepiej objawia się w sytuacjach, gdy każdemu z członków grupy postawiony cel jest bliski, a także zrozumiały dla środowiska społecznego. Realizacja postawionych zamierzeń powinna spotkać się z aprobatą otoczenia, zaś każde zadanie powinno być ujmowane holistycznie, tzn. każda jednostka powinna realizować działania w sposób całkowity, przy zwracaniu uwagi na każdy etap realizacji zadania oraz związki między nimi. Jeśli w jednym etapie dojdzie do uchybień, wówczas cel nie zostanie zrealizowany. Cel powinien akcentować dobro społeczne, a nie wpływać z pobudek egoistycznych.

Według Mysłakowskiego ważna jest rola osoby kierującej zespołem, która dla jego członków jest "mentorem" świadomym, iż zrealizują oni postawione zadania. Cele, jakie stawia sobie grupa, nie powinny stać w sprzeczności z interesem społecznym, gdyż prowadzą w ten sposób do tworzenia klik czy gangów zagrażających porządkowi społecznemu. Mysłakowski uważał, że każdy członek grupy powinien uznać jej cele za swoje.

Podsumowanie. Wszystkie czynniki przedstawione powyżej, wywodzące się z dorobku naukowego Z. Mysłakowskiego są niezwykle ważne i stanowią istotny wkład w rozwój polskiej myśli pedagogicznej. Podkreślają one rolę doświadczenia w procesie nauczania, istotę prowadzenia dialogu z wychowankami oraz stałą pracę wychowawcy-nauczyciela nad sobą i własną wiedzą. Mysłakowski słusznie uznał, że osobowość dziecka jest determinowana nie tylko przez oddziaływanie rodziców, nauczycieli czy kolegów, lecz także przez czynniki zewnętrzne, sytuację materialną czy sytuację społeczno-polityczną. Czynniki te rzutują na charakter dziecka, jego zainteresowania oraz jego dalsze postępowanie.

Trzeba pamiętać o tym, że wychowanie jest powiązane z oddziaływaniem takich form kultury społecznej jak min.: język, system prawny, obyczaj, moda, ustrój społeczny i polityczny, religia, narodowość. Zadaniem wychowawcy jest zaś towarzyszenie wychowankowi w tych sytuacjach, które sprzyjają powstawaniu normalnego planu życiowego i ułatwiają proces jego uspołecznienia.

Wielu nauczycieli i teoretyków uważało i nadal uważa, że nauczyciela powinna cechować jakaś "iskra", coś na kształt wiecznej inspiracji, która popycha go ku coraz to wyższemu szczeblom jego zawodowej kariery, która nie pozwala mu pozostać biernym wobec otaczającego go świata, ludzi, a zwłaszcza dzieci i młodzieży, podmiotów jego dążeń i oczekiwań. Prace autorów o charakterze normatywnym przedstawiają wzór, ideał, do którego powinni dążyć wszyscy nauczyciele. Takie postępowanie ma zbliżyć nauczycieli do mistrzostwa pedagogicznego.

Dążenie do ideału wiąże się z każdym zawodem, dlatego w zawodzie nauczyciela, wychowawcy próbowano także znaleźć idealne cechy osobowościowe, jednak wszystkie opierają się na jednej podstawowej wartości jaką jest "dobro dziecka". To ono jest fundamentem każdego działania skierowanego do wychowanka. Trzeba pamiętać o tym, że wychowanek upodabnia się do swego wychowawcy, wobec tego ten powinien być dla niego pod każdym względem wzorem. To, jak pracuje z dziećmi, jakie ma podejście do prezentowanego przez niego tematu, skutkuje odpowiednią interpretacją i zaangażowaniem ze strony wychowanków względem tematu, jak i również samego wychowawcy.

Każdy nauczyciel również ma pewne stałe dyspozycje osobowościowe, które uzewnętrzniają się w postaci "instynktu", "talentu", czy też "duszy" prawdziwego wychowawcy. Z. Mysłakowski uważał, że wrodzone cechy psychofizyczne są koniecznym warunkiem dobrych wyników pracy nauczyciela. Są one niezwykle ważne i pomocne w pracy nauczyciela, ale ważna jest też determinacja i chęć do samodzielnego dokształcania się na rzecz lepszej i bardziej owocnej pracy z dziećmi.

Literatura

1. Komat M. *Zygmunt Mysłakowski i jego koncepcja "ucieczki od wolności, w: Doktryny – Historia – Władza. Księga dedykowana Profesorowi Wiesławowi Kozubowi – Ciembroniewiczowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, (red.) Citkowska-Kimla A., Kiwior-Filo M., Szlachta B., Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009. S. 139–140.
2. Mysłakowski Z. *O kulturze współżycia*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1969. S. 27–31.
3. Okoń W. *Osobowość nauczyciela*, PZWS, Warszawa 1959. S. 67.
4. *Pedagogika kultury*. URL: <https://www.szkolnictwo.pl/szukaj>, Pedagogika_kultury
5. *Słownik PWN*. URL: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kultura;3928887.html>
6. Suchodolski B. *Pedagogika*. PWN, Warszawa 1982. S. 711.
7. Szalkiewicz M. *Idee pedagogiczne Zygmunta Mysłakowskiego*. Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły im. Witelona w Legnicy, nr 26 (1)/2018. S. 91.
8. Szymański M. *Socjologia edukacji*. Wyd. Impuls, Kraków 2013. S. 95–96
9. Śliwerski B. *Pedagogika ogólna*. Wyd. Impuls, Kraków 2013. S. 343.

References

1. Komat, M. (2009). Zygmunt Mysłakowski i jego koncepcja "ucieczki od wolności, w: *Doctrines – History – Power*. [Zygmunt Mysłakowski and his concept of "escape from freedom, in: *Doctrines – History – Power*]. *Księga dedykowana Profesorowi Wiesławowi Kozubowi – Ciembroniewiczowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej – Book dedicated to Professor Wiesław Kozub – Ciembroniewicz on the occasion of the fortieth anniversary of scientific work*. Citkowska-Kimla A., Kiwior-Filo M., Szlachta B. (Eds.). Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
2. Mysłakowski, Z. (1969). *O kulturze współżycia* [About the culture of coexistence]. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa.
3. Okoń, W. (1959). *Osobowość nauczyciela* [The teacher's personality]. PZWS, Warszawa.
4. *Pedagogika kultury* [Culture pedagogy]. URL: <https://www.szkolnictwo.pl/szukaj>, Pedagogika_kultury.
5. *Słownik PWN* [PWN dictionary]. URL: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kultura;3928887.html>
6. Suchodolski, B. (1982). *Pedagogika* [Education]. PWN, Warszawa.
7. Szalkiewicz, M. (2018). *Idee pedagogiczne Zygmunta Mysłakowskiego*. Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły im. Witelona w Legnicy, nr 26 (1), 91.
8. Szymański, M. (2013). *Socjologia edukacji* [The sociology of education]. Wyd. Impuls, Kraków.
9. Śliwerski, B. (2013). *Pedagogika ogólna* [General pedagogy]. Wyd. Impuls, Kraków.

Бондаренко Г.

асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Степченко Л.

співробітниця Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Україна

Чжицька М.

студентка 1 курсу, магістерська освіта з догляду за дітьми з соціальною профілактикою, Державне вище професійне училище в м. Хелм, Польща

**ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ОСВІТУ ВІДПОВІДНО
ДО ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ ЗИГМУНТА МИСЛАКОВСЬКОГО**

У статті визначено особливості становлення та дотримання специфічних функцій з позиції комплексного дослідження культури вчителя. Увагу приділено групі чинників, які впливають на формування професійної культури вчителя у поглядах Зигмунта Мислаковського. Встановлено, що у працях дослідника відбулася комплексна переоцінка сфери виховання та самовиховання дитини. Особливу увагу приділено необхідності розуміння дитинства, яке синхронно пов'язане з простором дорослих.

Авторами аналізуються фактори, які, за переконанням польського педагога, впливають на виховання підростаючого покоління. Обґрунтовано необхідність творчого використання теоретичних поглядів і педагогічно цінного досвіду Зигмунта Мислаковського, які позитивно вплинуть на форми роботи вчителя у професійній діяльності.

Ключові слова: Зигмунт Мислаковський, професійне спілкування, комунікативні компетенції, педагогічна культура вчителя, педагогічний такт.

Bondarenko G.

assistant of Pedagogic Sciences, Associate Professor of Department of Social Pedagogy and Social Work at Nizhyn State Gogol University

Stepchenko L.

employee of the National Library of Ukraine named after VI Vernadsky, Ukraine

Czyrzycka M.

student, MA Childcare education with social prevention, State Higher Vocational School in Chełm, Poland

**FACTORS AFFECTING EDUCATION ACCORDING TO THE THEORY
OF EDUCATION ZYGMUNT MYŚLAKOWSKI**

The article identifies the features of the formation and observance of specific functions from the standpoint of a comprehensive study of teacher culture. Attention is paid to a group of factors that influence the formation of a teacher's professional culture in the views of Zygmunt Myślakowski. It is established that in the works of the researcher there was a comprehensive reassessment of the field of education and self-education of the child. Particular attention is paid to the need to understand childhood, which is synchronously connected with the space of adults.

The authors analyze the factors that, according to the Polish teacher, affect the upbringing of the younger generation. The necessity of creative use of theoretical views and pedagogically valuable experience of Zygmunt Myślakowski, which will positively influence the forms of work of a teacher in professional activity, is substantiated.

Key words: Zygmunt Myślakowski, professional communication, communicative competences, pedagogical culture of a teacher, pedagogical tact.